

Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет ім. М. Гоголя
Факультет педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв
Кафедра музичної педагогіки та хореографії

ОП Хореографія

зі спеціальності 024 Хореографія

ПОЯНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

«Українські танці на світовій арені: Гопак»

Ло Юцзюнь

Науковий керівник:

Ростовська Юлія Олександрівна,

доцент, кандидат педагогічних наук

Рецензент:

Реброва Олена Євгеніївна

доктор педагогічних наук, професор

Допущено до захисту_____

в.о. завідувача кафедри музичної педагогіки та хореографії

доцент **Олена КОВАЛЬ**_____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи реалізації кваліфікаційної роботи «Українські танці на світовій арені: Гопак».....	6
1.1. Український танець Гопак як головний символ української хореографічної культури	6
1.2. Генеза танцю Гопак: фольклорні першоджерела та стилізація.....	10
1.3. Краса жіночої хореографії у сценічному «Гопаку».....	14
Висновки до першого розділу.....	20
РОЗДІЛ 2. Художні особливості кваліфікаційної роботи «Українські танці на світовій арені: Гопак»	21
2.1. Ідейно-тематичний аналіз хореографічного твору.....	21
2.2. Композиційно-архітектонічна будова хореографічної постановки.....	24
2.3. Характеристика музичної основи та сценографія хореографічної композиції.....	28
Висновки до другого розділу.....	30
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	32
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	35
ДОДАТКИ.....	37

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми кваліфікаційної роботи. Незважаючи на посилення інтеграції характерних ознак культур народів світу, національно-своєрідні форми, відтінки віковичних культурних надбань не втрачають свого значення і сьогодні. Не стали винятком і традиції української національної хореографічної культури. У контексті хореографічної культури й мистецтва України провідне місце займає танець гопак.

Історія його виникнення становить органічну складову мистецтва танцю України. У сьогоденні світової культури цей танець слугує взірцем демонстрації традицій українського нації як прикладу світоглядних традицій народу України, зокрема у хореографічному мистецтві. Танець гопак набув своєї популярності завдяки гастролям Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України імені Павла Вірського.

Сьогодні гопак продовжує підкорювати найбільші світові концертні сцени. Він приваблює глядачів танцювальним малюнком, концертним вбранням, музичним супроводом, в якому звучать українські народні інструменти. Зарубіжна преса країн містить схвальні відгуки, зміст яких майже тотожний в думках про гопак, виконавці якого демонструють приголомшливу техніку, фахову досконалість у володінні складними стрибками, акторську майстерність.

Ми також, неодноразово переглядаючи феєричні виступи славетного Ансамблю, захоплювалися неймовірною майстерністю як танцівників, так і хореографією талановитого маестро П. Вірського. Спираючись на взірцевий приклад його постановки, ми вирішили створити свою інтерпретацію українського танцю «Гопак», обравши темою нашої кваліфікаційної роботи **«Українські танці на світовій сцені: «Гопак»»**.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у аналізі популярності українських народних танців на прикладі танцю «Гопак» та створити власну хореографічну інтерпретацію.

Завдання роботи:

- проаналізувати український народний танець гопак як головний символ української хореографічної культури»;
- дослідити походження танцю гопак, його фольклорні першоджерела та стилізацію;
- розглянути жіночу хореографію у сценічних інтерпретаціях «Гопака»;
- здійснити ідейно-тематичний аналіз власної хореографічної постановки «Гопак»;
- розглянути композиційно-архітектонічну будову хореографічної постановки у контексті здійснення кваліфікаційної роботи «Українські танці на світовій сцені: «Гопак»».
- охарактеризувати музичну основу та сценографію хореографічного твору.

Практичне значення кваліфікаційної роботи. Завдяки композиційному та сценографічному рішення хореографічна постановка «Гопак» може бути реалізована до показу як цілісний хореографічний твір. Мистецькі, хореографічно-технологічні, педагогічні та балетмейстерські знахідки стануть у нагоді практикам та теоретикам хореографічного мистецтва.

Участь танцівників у хореографічній постановці сприятиме підвищенню їх виконавського рівня, розширенню акторського діапазону, набутті досвіду роботи із балетмейстером-постановником. Очевидною є просвітницька та виховна роль кваліфікаційної роботи, яка надає можливість танцівникам та глядачам познайомитися із українським танцювальним мистецтвом на прикладі танцю «Гопак».

Апробація кваліфікаційної роботи. Хореографічна постановка «Мій учитель» була представлена на II Міжнародному двотуровому фестивалі-конкурсі мистецтва «Таланти Буковини» (1-3 березня 2024 р., м. Хотин, Чернівецька область) і здобула звання Лауреата I ступеня.

Досвід реалізації кваліфікаційної роботи відображений у доповідях на VI Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції *Мистецька*

освіта очима молодого науковця (Ніжин, 6 грудня 2023 р.) за темою «Обрядовість та ритуали українського народного танцювального мистецтва»; VIII Мистецько-педагогічних читаннях пам'яті професора О. Я. Ростовського «Мистецька освіта України: глобальні виклики та перспективи розвитку» (Ніжин, 12 березня 2024) з темою «Гопак як романтична танцювальна візитівка України».

Структура та обсяг пояснювальної записки. Пояснювальна записка складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (14 найменувань), додатків. Загальний обсяг роботи – 40 сторінок, з них основного тексту – 32 сторінки.

РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи реалізації кваліфікаційної роботи «Українські танці на світовій арені: Гопак»

1.1. Український танець Гопак як головний символ української хореографічної культури

Серед усього багатства культурних надбань нашого народу провідне місце відведено українському танцю. У танцювальних образах розкривається національний характер народу, відображено явища, взяті безпосередньо з його побуту та праці. Яскраві риси побуту українців у поєднанні з віртуозністю і майстерністю надають українському танцю унікального колориту і своєрідності.

Народні танці українського народу збагачувалися і видозмінювалися впродовж багатьох віків. До феноменів танцю України належить гопак. У ньому втілилися усі національні традиції українського народу, його героїзм, мистецькі та культурні цінності і світогляд. Духовністю і містикою пронизані традиційні рухи гопака. На професійній сцені у гармонійних рухах втілено давнє військове мистецтво наших предків [4, 75].

Своє відображення гопак знайшов у формі танцю і бойового мистецтва. Український дослідник та засновник бойового гопака В. Пилат є автором праці «Бойовий гопак» про відродження бойового мистецтва українців. У ній він ґрунтовно дослідив про першоджерела бойової культури українців і проаналізував сучасну майстерність та світогляд сучасного українського лицаря.

Історію зародження гопака дослідники тісно пов'язують із Запорізькою Січчю та бойовими тренуваннями її воїнів-козаків. Дослідник В. Купленник допускає, що гопак сформувався на основі танцю козак, який є яскравою демонстрацією емоцій, характерів, змагання у справності і витривалості. Це був імпровізаційний двобій двох вправних чоловіків. Вони, прийнявши виклик, змагалися, хто кого перетанцює – «робили вихиляси», «витинали голубці», «сідали гайдука» та «робили гопака» [4, 76].

Цікаво, що досвідчені воїни-козаки розумілися на логіці танцю. Починали рухатися повільно, простими кроками і, поступово нарощуючи темпи, завершували свій виступ карколомними стрибками і акробатичними вправами. Вони майстерно взаємодіяли з партнером, відчували його. Інколи від час змагання застосовували зброю. Це ставало і своєрідною підготовкою молодих козаків до справжнього бою.

З часом танець став своєрідним регулятором у середовищі козаків. Якщо у війську виникали непорозуміння, гетьман з булавою виходив у коло і починав танцювати. Кожен, хто символічно погоджувався з думкою гетьмана по спірному питанню – входив у коло і підтримував танець.

На жаль, після ліквідації Запорізької Січі у 1775 році, було скасовано і назву «запорізьких козаків». Козацтво розійшлося по українській землі. Багато з них чумакували. Саме серед чумаків найдовше проіснував оригінальний танець козак [13].

Справжньою окрасою стають українські танці у XIX столітті, коли започаткувався український професійний драматичний театр. Весь темперамент і багатство лексики козацького танцю проявилися на сцені. Гастролі театральних труп по території України розповсюджували українські танці, які отримали назву «гопак», оскільки цензура забороняла слово «козак». Тож, і популярний у свій час танець козак також зійшов зі сцени театру.

Свої бойові риси гопак відродив у XX столітті. Він поширився як «бойовий гопак» і його сподвижником став В. Пилат. Він тривалий час вивчав східні мистецтва двобою, а потім почав досліджувати українські танці.

Аналізуючи метелицю і гопак, він виявив, що багато елементів цих танців мають схожість із бойовими мистецтвами. Пилат майстерно поєднав східні бойові техніки з танцювальними рухами і створив суто українське бойове мистецтво, яке назвали «бойовим гопак» [4, 76].

Впродовж кількох останніх років XX століття бойовий гопак досить швидко розповсюдився по території України. У 1977 році у Львові було створено Центральну школу бойового гопака, яка продовжила розвиток цього

напрямку. У закладі вивчається чотири напрямки бойового гопака – фольклорно-мистецький, оздоровчий, спортивний і бойовий.

Саме бойовий напрям гопака сприяє формуванню українського лицарства – захист, служіння своїй країні, ствердженню добра і правди. Цей напрям включає в себе досконале володіння різними видами зброї та різними енергетичними практиками – трансцендентальною медитацією, практикою саматхі, підняттям кундаліні [13].

У своєму інтерв'ю історик І. Чернопиському засновник школи бойового гопака В. Пилат зазначав: *«Міфологія бойового гопака орієнтується на арійську спадщину та походження українського народу. Кращі здобутки національної еліти народу України лягли в основу цієї філософської концепції. Головна орієнтація бойового гопака – боротьба за правду, проти сил зла і темряви задля перемоги добра і любові...»*[4, 77].

Як танець, гопак відноситься до побутових українських танців. Його характерними рисами, як і у бойового гопака, є сила, витривалість, спритність і благородство, оскільки в його основі лежить змагання чоловіків. Своїх перших змін гопак зазнав, коли поряд з чоловіком затанцювала жінка. Жіноча грація і пластика надала цьому танцю шляхетності та елегантності.

У своїй сценічній обробці гопак отримав відповідну композиційну структуру. Він почав складатися із окремих танцювальних фігур, які переплітаючись, створюють унікальний малюнок танцю. Виконавці рухаються по колу парами, хлопці спритно змагаються одне з одним. Їх заохочують дівчата до нових трюків та стрибків. Потім, скромно відокремившись, дівчата заводять свою ліричну і витончену частину.

А потім знову вриваються у танець хлопці і сцену заповнюють їх віртуозні присядки, стрибки і неймовірні обертання. Усі найскладніші рухи і трюки виконавці виконують досконало, демонструючи всі свої вміння та фізичні можливості. Самою яскравою частиною танцю є фінал – бурхливий, феєричний, темпераментний. Не зважаючи на красу, самотність та колоритність, гопак завжди має героїчне забарвлення [4, 78].

З появою у 1940 році ансамблю пісні і танцю України, під керівництвом Павла Вірського, почалася нова, сучасна історія гопака. Саме цей видатний митець-балетмейстер, який блискуче здійснював академічні хореографічні постановки на основі класичного танцю і народного фольклору, створив той славнозвісний гопак, яким тепер закриває концерти академічний ансамбль танцю України його імені. Гопак, який став своєрідною візитівкою всієї танцювальної культури України.

Окрім цього, різноманітні сучасні інтерпретації гопака часто зустрічається у творах видатних українських композиторів, письменників та поетів. Зокрема, І. Котляревський у «Енеїді», Т. Шевченко у «Назарі Стодоля», М. Кропивницький у «Неводнику», М. Шашкевич у «Олені» та інші згадують гопак. Сьогодні немає жодного українського ансамблю народного танцю, у концертному репертуарі не було б гопака [3, 12].

Завдяки цьому, його знають і люблять у багатьох країнах світу. За думкою М. Вантуха, який сьогодні очолює національний Ансамбль імені П. Вірського *«гопак є самобутньою квітесенцією всієї української танцювальної культури»*. За твердженнями дослідників, у світі сьогодні не існує більше танцю з такою унікальною хореографічною технікою, широкими рухами, акторською майстерністю, колоритом, який би так демонстрував дух нації.

Сценічний гопак Ансамблю – неймовірно складний танець з великою кількістю акробатичних елементів. Це потребує, безперечно, наполегливої багаторічної праці, постійних тренувань. Іноді, цей процес може тривати до 15 років. Саме у такий термін досягається вища майстерність танцівника у виконанні гопака.

Цей неймовірний танець насичений специфічними рухами чоловічого танцю. До них відноситься шпагат, який артист виконує зі стрибком у повітрі, розкидаючи руки та ноги у різні боки. Або «павучок», коли танцівник сидячи навколішки, переміщується сценою, відкидаючи ноги вперед. Або «коза» - виконавець дуже швидко переміщується сценою по колу і обертається практично паралельно підлозі тощо [13].

Щоб виконувати такі надважкі рухи, необхідно мати неабияку витривалість і міць м'язів рук, ніг, корпусу, пресу. Але найголовніше у хореографічному мистецтві, це - танцювати артистично і натхненно. Як з посмішкою зізнаються артисти цього славетного Ансамблю: *«Головне, навчитися танцювати легко! Хоч тобі, насправді, дуже важко. Але глядач цього бачити не повинен!»* [13].

Ми ще раз засвідчуємо свій захват майстерністю українських балетмейстерів і артистів, їх технічністю і натхненністю. Сьогодні Україна бореться за свою свободу на військовому, мистецькому та спортивному фронтах. І «Гопак» - приклад старовинного лицарського мистецтва козаків, що надихає!

1.2. Генеза танцю «Гопак»: фольклорні першоджерела та стилізація

У кінці XIX-XX століть вітчизняних істориків, фольклористів та хореографів почала хвилювати проблема збереження та фіксації автентичних зразків українського танцювального мистецтва. До цього призвело зникнення хореографічного фольклору із народного побуту. Саме у цей час розпочалася активна сценізація народного танцю. Це дало поштовх до появи нового виду хореографії – народно-сценічної.

Як ми вже визначили вище, більшість дослідників хореографічного мистецтва вважають, що танець «Гопак» виник ще за часів Козацької доби (XVI-XVIII). Допускають, що тоді і з'явилися перші елементи складних чоловічих рухів. Сьогодні вони є основною складовою сучасних сценічних інтерпретацій «Гопака». Поширившись по українській території, в історично чоловічому танці з плином часу з'явилася жіноча партія [8, 361].

За ініціативи Національної хореографічної спілки України, головою якої є М. Вантух, 28-29 листопада 2015 року відбулася науково-практична конференція *«Гопак – національне хореографічне надбання та спадщина українського народу»*. Видатні вітчизняні хореографи обговорювали проблеми вітчизняного народного хореографічного мистецтва.

Вони акцентували свою увагу на гопаку як феномені народно-сценічної хореографії. Поважне зібрання конференції звернулося з проханням про внесення «Гопака» до світової нематеріальної спадщини ЮНЕСКО. У світовій практиці вже снують подібні приклади. У 2009 році до списку нематеріальної культурної спадщини увійшли танго Аргентини та Уругваю [8, 361].

Сьогодні дослідники спостерігають проблему співвідношення у сучасному «Гопаку» автентичного і стилізованого. На жаль, більшість зразків фольклорних гопаків втрачено. Зустрічаються іконографічні джерела з XVI століття, на яких зафіксовані деякі положення танцівників гопаку. Це є ще одним свідченням тривалості цього танцю в українському побуті.

Варто зазначити, що названі джерела не дозволяють мати повну картину про цей самобутній танець. Відсутність універсальної системи запису танцювальних рухів не дає остаточно розуміння генетичних зв'язків сценічних версій «Гопака» із фольклорними джерелами. Також не сприяв чіткій конкретизації імпровізаційний характер танцю [1].

Історично, сценічні постановки гопака почали з'являтися на початку XX століття. На професійній балетній сцені «Гопак» з'явився у 1925 році. У постановці М. Соболя, В. Верховинця та Р. Баланотті танець був продемонстрований в опері «Сорочинський ярмарок».

Подія відбулася на відкритті Державної української опери у Харкові. Також, серед багатьох постановок гопака у відомій опері М. Лисенка «Тарас Бульба» є постановки балетмейстерів М. Дисковського на сцені київського театру у 1927 році та П. Вірського в Одесі у 1928 році.

Завдяки Міжнародному фестивалю народного танцю у Лондоні у 1935 році «Гопак» стає відомим в усьому світі. Балетмейстери В. Верховинець і Л. Жуков здійснили постановку «Триколінного гопака». У ньому в усій своїй майстерності проявилася чоловіча віртуозність. Дівчата своїми плавними рухами, створюючи контраст чоловічому танцю, ніби акомпанували їм.

Газета «Таймс» від 18 липня 1935 року опублікувала: *«...Все це було абсолютно новим і несподіваним для нас. Ми переконалися, який безпосередній*

вплив мають народні танці на класичний балет. Не зважаючи на віртуозність, притаманну класиці, це за суттю були народні танці» [8, 362].

Хореографія гопака у постановці Верховинця-Жукова майже п'ять років демонструвалася у фіналі опери С. Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм» на сцені Київського театру опери і балету ім. Т. Шевченка. На жаль, після репресії В. Верховинця весь його творчий доробок був суворо заборонений.

Діяльність українського хореографа В. Авраменка стала продовженням справи розповсюдження українського народно-сценічного танцю. Гопак і козачок входили до репертуару новоствореного балетмейстером танцювального гуртка у каліському таборі у Польщі.

Особливо розквітла творча діяльність Авраменка у Канаді. На виступах його учнів у Вінніпезі особливою популярністю користувався «Гопак», який виконували триста артистів. У доробок балетмейстера також входять «Гопак колом» та «Гопак парубоцький» [8, 363].

У березні 1936 року відбулася декада української літератури та мистецтва. На ній демонструвалася опера «Запорожець за Дунаєм». Найвищого схвалення у цій виставі отримали танці. Від «Гопаку» весь зал вставав на ноги. Його постановники М. Болотов і П. Вірський отримали високу похвалу за свою творчість. Пізніше, «Гопак» міцно увійшов у репертуар новоствореного у 1937 році Державного академічного ансамблю танцю України під керівництвом П. Вірського та М. Болотова [10].

Танці, стилізовані за мотивами «Гопака», входять до репертуарів багатьох українських професійних ансамблів народно-сценічного танцю та танцювальних колективів при народних хорах. Наприклад, у репертуарі Національного заслуженого академічного українського народного хору України імені Г. Верьовки виконується «Гопак» у постановці балетмейстера О. Гомона. Тривалий час до репертуару колективу входили сцена «Гопак» у постановці А. Рубіної з фольк-опери «Цвіт папороті» та «Гопак» В. Вронського.

Танець «Гопак» завжди є неодмінною складовою репертуару більшості аматорських колективів народного танцю України. Одним із найяскравіших

вважається «Гопак» у постановці балетмейстера А. Кривохижі, який він здійснив для Заслуженого самодіяльного ансамблю народного танцю України «Ятрань».

Також, є багато постановок, що наслідують постановки професійних колективів. Гарними прикладами є «Гопак» Г. Воронова для зразкового дитячого ансамблю танцю «Квіти України» міста Київ та «Гопак» П. Харісова для ансамблю танцю «Серпанок» у Львові [8, 363].

На початку ХХІ століття почалося відродження популярності українського гопака. Дуже багато дитячих та дорослих танцювальних колективів України та закордонних діаспор популяризують цей танець. Завдяки «Гопаку» українці підкорили шоу талантів у Австралії. У 2015 році українські виконавці разом із колегами із Перемишля встановили світовий рекорд із виконання легендарного гопака.

На Олімпіаді у 2008 році абсолютна чемпіонка світу з художньої гімнастики Г. Бессонова виконала запальний гопак. На Дніпропетровщині у 2021 році до Дня Незалежності України українські парашутисти затанцювали гопак на висоті чотири з половиною тисячі метрів.

Гопак виконується на урочистих концертах на великих сценах та майданах України. Навіть на передовій українськими операторами та журналістами було зафільмовано виконання елементів гопака мужніми захисниками Збройних Сил України [1].

Сьогодні неймовірний «Гопак» ще не розкрив до кінця свій сакральний потенціал. Український поет В. Стасюк, відвідавши у 2017 році концерт Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України імені Павла Вірського був під великим враженням від побаченого. Свій захват він виразив поетичними рядками:

«Український гопак – це не просто танок.

Це – культура і гордість народу!

Це - широка душа і мистецький вінок,

Цьому роду нема переводу!»

1.3. Краса жіночої хореографії у сценічному «Гопаку»

Гопак по праву вважається одним із найвідоміших символів України. Його феномен полягає у тому, що гопак є прикладом танцювального фольклору українського народу і, одночасно, формою козацької підготовки. Танець дозволяв чоловікам позмагатися у силі і вправності, проявити свою фізичну форму і вольові риси, які мають бути притаманні захисникам – відвагу, впевненість, хоробрість, спритність.

Однак з часом, з появою у Гопаку жінок, танець став в основному парно-масовим, зберігаючи при цьому свій початковий характер. Це особливо помітно на прикладі сучасних інтерпретацій Гопака. Сьогодні він виконується парами. Поруч із чоловічим танцем, насиченим неймовірною кількістю віртуозних рухів, чітко проступає жіночий танець. Він пронизаний характерною для українського фольклорного танцю лексикою та манерою, традиційними для жіночого танцю малюнками [2, 211].

Зазвичай, гопак розпочинається загальним виходом пар. Вони стрімко рухаються по колу, поступово формуючись у окремі пари, групи, трійки. Кожна з них виконують по черзі певні рухи чи комбінації. Як і у автентичному танці, чоловіки показують свою спритність і майстерність, а дівчата їх підтримують. Часто у постановці «Гопака» використовується груповий танець дівчат, який змінюється танцем хлопців. У фіналі – загальний танець, побудований видовищними, яскравими і технічно складними рухами.

Тобто, навіть у сценічному варіанті гопаку збережена головна роль чоловіків, які змагаються між собою і хизуються перед дівчатами. Ця особливість чітко простежується у сучасних постановках професійних і аматорських колективів.

Проте, у танці «Гопак» багато рухів виконуються і чоловіками і жінками, але вони суттєво відрізняються за манерою і характером – у поєднанні рухів рук, корпусу, голови, у позах, міміці, жестах [2, 212].

Загалом, у Гопаку жіночий танець побудований на хореографічній лексиці, притаманній тільки жінкам. Дякуючи цьому, і втілюється жіночий

образ в українському хореографічному мистецтві. Видатний хореограф, теоретик та практик К. Василенко у своїй праці «Лексика українського народно-сценічного танцю» зазначав: *«Сучасна українська жіноча танцювальна лексика дуже поповнила свій арсенал. У народно-сценічній хореографії вона стала рівноправною чоловічій»* [2, 213].

Від себе маємо наголосити, що ці слова Василенко написав у 1996 році. Зрозуміло, на сьогоднішній день жіночий український сценічний танець дуже розвинувся і ускладнився.

За Василенком, серед рухів, які виконуються в основному жінками є дрібушечки, доріжки, упадання, оберти на місці. Деякі основні рухи жіночої лексики, такі як голубці, вихилясники, підбивки, також виконуються чоловіками, але у вигляді проміжних рухів. У жінок під час виконання цих рухів корпус більш підтягнутий, спокійний і рівний. Характерною рисою жіночого танцю загалом вважається його природність і безпосередність [2, 213].

Різноманітні атрибути – вінки, стрічки, гілочки – допомагають розкриттю образної і естетичної природи жіночого образу. У сучасних версіях «Гопака» така образність досягається ще й завдяки гармонійному поєднанню танцю і музики. Впродовж усього танцю музика постійно змінює свій характер і темпоритм. Вона підкреслює широту, силу і віртуозність чоловічого танцю та ліризм, ніжність і витонченість жіночого.

Жіночі танцювальні комбінації «Гопака» будуються на лексичному матеріалі українських народних танців центрального регіону України. Вони дуже збагачені віртуозною технікою. До прикладу, відомий гопак «Сімка» у постановці П. Вірського виконували дві дівчини і п'ять хлопців.

Така невелика для гопака кількість танцівників потребувала від кожного високої виконавської і технічної майстерності. Велике змістове навантаження у цьому танці припадало на дівчачі партії. Дівчата одночасно із танцювальними рухами втілювали і певні образи [2, 213].

Виконавиці гопака «Сімка» віртуозно виконують оберти, демонструючи високу техніку. Одночасно, їхні рухи сповнені легкості і витонченості.

Балетмейстер П. Вірський майстерно створив лексику жіночого танцю. Простота і продуманість танцювальних малюнків та витонченість виконавської манери гармонійно вплітають у загальну композицію танцю жіночі образи.

Одночасно, присутність прекрасних дівчат у танці ще більше підкреслює чоловічу мужність, його силу та характер. При цьому, Вірському вдалося відтворити притаманний першоприроді гопака імпровізаційний характер [2, 213].

Народний артист України О. Гомон також створив цікаві жіночі образи у гопаку, який увійшов до концертного репертуару Академічного ансамблю пісні і танцю України Державної прикордонної служби. У цій постановці танцюють вісім хлопців і шість дівчат. Така кількість виконавців дала можливість вибудувати оригінальні малюнки танцю і використати жіночу лексику.

Гомон зробив цікавий вихід. Спочатку на сцені з'являються дві трійки – дівчина з двома хлопцями. Пізніше до них приєднуються чотири пари. Вони виходять четвітками – по двоє хлопців з двома дівчатами. Дівчата при цьому тримають одна одну за руки. Кожну з них тримає за іншу руку партнер.

У цій постановці гопака, балетмейстер поряд із чоловічим соло завжди вводив жіночу техніку та сольні комбінації. Цікавою знахідкою є те, що жіночі віртуозні рухи є складовою танцювальних комбінацій. Їхні сольні партії допомагають створити образ веселої, безпосередньої, жартівливої жінки. І одночасно – стриманої і почуттям гідності [2, 213].

Загалом, жіночі рухи у масових сценах допомагають створювати на фоні загальної святкової атмосфери емоційний фон. Наприклад, у фіналі гопака О. Гомона соліст виконує повзунець, а інші танцівники підтримують його спочатку стоячи півколом, а під кінець перешиковуються у дві лінії. У першій знаходяться дівчата, які весело і грайливо плескають йому у ритм музики.

Цікавим є жіночий танець у «Гопаку», який створив балетмейстер В. Вронський. Постановка тривалий час входила до репертуару хору ім. Г. Вірьовки. Порівняно з іншими, цей гопак вирізняється насиченими жіночими партіями. Вони створюють яскраві образи і готують глядача до сприйняття чоловічих сольних частин [2, 213].

Наприклад, своєю досконалістю вражає лірична партія чотирьох дівчат. Виконавиці майстерно рухалися у танці, зберігаючи жіночу витонченість і ніжність. На зміну ліричним частинам приходили протилежні за емоційним накалом танцювальні частин. До прикладу, дівчата, тримаючи за талію одна одну, активно і стрімко просувалися вперед.

Потім розгорталася своєрідною «книжечкою», відкриваючи у центрі сцени соліста, який виконував свою технічну частину. Впродовж усього гопака дівчата змінювали малюнки, відкриваючи чергове чоловіче соло. Це суттєво посилювало звучання чоловічих партій і давало загальне емоційне звучання усій хореографічній постановці В. Вронського [2, 214].

Спостерігається відмінність від звичного виконання «Гопака» військовими танцювальними колективами. У цьому випадку, кількість чоловіків у постановці переважає жінок. Але не дивлячись на це, жінкам приділяється велика увага. Їх ліричний, стриманий образний танець завжди створює контрастне тло для показу войовничого запалу чоловіків та їх вправності.

Не зважаючи на те, що дівчата проявляють себе майстерними виконавицями, вони все ж відходять на задній план, щоб дати можливість проявити себе чоловікам. І це їм вдається чудово під захопленими поглядами жінок. Іноді, не стримавши, танцівниці теж починають демонструвати свої уміння. Проте, вони не намагаються перевершувати чоловіків у їхній спритності і витривалості [7, 18].

Зрозуміло, що «Гопак», перш за все, за своєю природою має змагальний характер. Його складно собі уявити без чоловічої техніки, трюків та акробатики. Балетмейстери, звичайно ж, пам'ятають, що гопак – це шалений, нестримний танець козаків. У ньому переважає чоловіче начало. Одухтвореності та образності йому надає присутність дівчат. Без них гопак міг залишитися набором голої техніки та віртуозних рухів.

Якщо припустити, що за задумом балетмейстера дівчата на рівні з чоловіками будуть демонструвати свої уміння, то це суперечитиме самій суті і формі танцю. Замість ніжної і люблячої подруги козака у такому випадку

постане амазонка, від якої чоловікам треба триматися далі. Звичайно, що образ жінки-воїна має право на життя. До нього неодноразово зверталися українські хореографи у героїчних постановках. Однак, у гопаку це не допустимо по самій природі цього танцю [2, 215].

Тож, для того, щоб балетмейстер міг створити повноцінні жіночі образи у гопаку, йому мало знати основні рухи, композиції, притаманні жіночому танцю загалом і гопака зокрема. Митець має глибоко знати про побут, соціальні відносини українців, традиції та звички свого народу. І, звичайно, чудово розуміти сформовані багатовіковою історією особливості українського менталітету.

Не варто перевантажувати жіночі комбінації великою кількістю танцювальних рухів, захоплюватися жіночою віртуозною технікою. Трансформація жіночих образів через непродумане використання лексики і композицій може нівелювати національну своєрідність гопака або й навіть втратою цього унікального символу української народної культури.

Висновки до першого розділу

1. Проаналізовано, що український танець займає почесне місце серед культурних досягнень українського народу. До головних символів нашої танцювальної культури належить гопак. Усі національні традиції, мистецькі та культурні цінності втілилися у цьому танці. Гопак знайшов своє відображення у формі танцю і бойового мистецтва. Історія зародження гопака тісно пов'язана з Запорізькою Січчю та бойовими тренуваннями її воїнів-козаків.

Досвідчені воїни-козаки розумілися на логіці танцю. Вони майстерно взаємодіяли з партнером. Інколи застосовували зброю. Це ставало і своєрідною підготовкою молодих козаків до справжнього бою. У XX столітті гопак відродив свої бойові риси. Впродовж кількох останніх років XX століття бойовий гопак досить швидко розповсюдився по території України.

Як танець гопак відноситься до побутових українських танців. Його характерними рисами, як і у бойового гопака, є сила, витривалість, спритність і благородство, оскільки в його основі лежить змагання чоловіків. У своїй сценічній обробці гопак отримав відповідну композиційну структуру. З появою у 1940 році ансамблю пісні і танцю України, під керівництвом Павла Вірського, почалася нова, сучасна історія гопака. Різноманітні сучасні інтерпретації гопака часто зустрічається у творах видатних українських композиторів, письменників та поетів.

2. Досліджено, що танець «Гопак» виник ще за часів Козацької доби. У 2015 році науковці-хореографи України зацентрували свою увагу на гопаку як феномені народно-сценічної хореографії та звернулися з проханням про внесення «Гопака» до світової нематеріальної спадщини ЮНЕСКО. Сьогодні спостерігається проблема співвідношення у сучасному «Гопаку» автентичного і стилізованого.

Сценічні постановки гопака на балетній сцені почали з'являтися на початку ХХ століття. Завдяки Міжнародному фестивалю народного танцю у Лондоні у 1935 році «Гопак» стає відомим в усьому світі. Багато видатних балетмейстерів займалися постановкою цього танцю – В. Верховинець, В. Авраменко, М. Болотов і П. Вірський, О. Гомон, А. Рубіна, В. Вронський та багато інших. «Гопак» є неодмінною складовою репертуару більшості аматорських колективів народного танцю України.

На початку ХХІ століття почалося відродження популярності українського гопака. Багато танцювальних колективів України та закордонних діаспор популяризують його. На Олімпіаді у 2008 році гімнастка Г. Бессонова виконала запальний гопак. У 2021 році до Дня Незалежності України українські парашутисти затанцювали гопак у небі. На передовій елементи гопака виконують мужні захисники Збройних Сил України.

3. Визначено, що гопак є прикладом українського танцювального фольклору українського народу і формою козацької підготовки. Він давав можливість чоловікам проявити свою фізичну форму і вольові риси. З часом, у гопаку з'явилися жінки. У сценічному варіанті гопаку збережена головна роль

чоловіків, які змагаються між собою і хизуються перед дівчатами. Жіночий танець гопака побудований на хореографічній лексиці, притаманній тільки жінкам.

Характерною рисою жіночого виконавства є його природність і безпосередність. Жіночі танцювальні комбінації «Гопака» будуються на лексичному матеріалі українських народних танців центрального регіону України. Існує багато варіантів гопака, де дівчата демонструють свою віртуозну техніку: у постановці П. Вірського, О. Гомона, В. Вронського.

У постановках «Гопака» у військових колективах ліричний, стриманий жіночий танець створює контрастне тло для показу войовничого запалу чоловіків. Одухтвореності та образності йому надає присутність дівчат. Щоб балетмейстер створював повноцінні жіночі образи у гопаку він має глибоко знати про побут, соціальні відносини українців, традиції та звички українського народу.

РОЗДІЛ 2. Художні особливості хореографічної постановки «Гопак» у контексті створення кваліфікаційної роботи «Українські танці на світовій сцені»

2.1. Ідейно-тематичний аналіз хореографічного твору

Тема: Козацький танець в українському хореографічному мистецтві.

Ідея: Формування української національної ідентичності.

Надзавдання: Збереження традицій, любов до рідної землі, гордість за свої корені та виявлення власної ідентичності через танцювальне мистецтво.

Конфлікт: Поєднання динамічних і потужних рухів, що втілюють силу та боротьбу, з гармонійними й ритмічними моментами, які символізують мир і радість від досягнення перемоги або збереження традицій.

Наскрізна дія: Утвердження сили, енергії та волелюбності українського народу через хореографічні рухи та образи. Відображення безперервного розвитку ідеї боротьби за свободу, національну гідність та самовираження. Демонстрація впевненості, сили, радості життя та незламності духу, що є наскрізним мотивом, який пронизує всю постановку, підтримуючи її емоційну напругу і розкриваючи головну ідею патріотизму та національної гордості.

Час дії: Сьогодення.

Місце дії: Україна.

Форма: Хореографічний ансамбль.

Стиль: Народно-сценічний танець.

Жанр (за драматургією): Героїчний.

Лібрето

На великій площі зібралося багато людей, що святкують важливу подію для своєї громади. Усі вбрані в традиційний український одяг: чоловіки вишукано одягнені у вишиванки та широкі шаровари, а жінки – у яскраві

спідниці та вінки. Звуки народної музики, що розливаються навколо, наповнюють атмосферу святковим піднесенням.

Юнаки-козаки виходять на площу із завзяттям. Їхні енергійні рухи й упевнена постава випромінюють мужність і силу. Вони починають виконувати танець, що включає технічні елементи: стрибки, присідання та оберти. Кожен їхній рух сповнений динаміки та енергії, підкреслюючи військову міць і готовність до бою.

Дівчата приєднуються до козаків, додаючи танцю легкості й граційності. Їхні плавні рухи контрастують із силовими елементами чоловіків, але водночас гармонійно доповнюють хореографічну картину. Вони беруться за руки, утворюючи кола, і виконують рухи, що символізують єдність і злагоду.

Козаки знову виходять на передній план, демонструючи свою силу й майстерність через складні стрибки та присідання. Змагаючись один із одним у виконанні технічних елементів, вони наповнюють це змагання товариськістю та радістю. Їхні рухи стають ще потужнішими, втілюючи дух свободи, а дівчата виражають свою підтримку та любов через витончені рухи.

Танець досягає кульмінації, коли всі учасники об'єднуються в одне велике коло, що символізує єдність і непереможність українського народу. Музика прискорюється, і танцівники виконують найскладніші та найефектніші рухи. Разом вони завершають фінальним енергійним рухом, який уособлює перемогу та настання миру й гармонії.

Останні акорди «Гопака» залишають глядачів із відчуттям радості, сили й єдності, які пронизують увесь танець.

Дійові особи та їх характеристика

Юнак-козак є втіленням сили, хоробрості та національної гордості українського народу. Він символізує дух свободи, незламну волю й готовність до боротьби за рідну землю. Це героїчний образ, який поєднує фізичну силу та внутрішню міць. Козак у танці демонструє свою майстерність через динамічні акробатичні рухи, що підкреслюють його спритність і витривалість.

Основні риси героя – це відвага й сила, виражені через його фізичну підготовку. Його рухи енергійні та виразні: він виконує стрибки, присідання, складні акробатичні елементи, демонструючи готовність до дій та перемоги.

Образ козака тісно пов'язаний із боротьбою за незалежність. Його танець символізує прагнення жити вільно й не підкорятися жодним утискам. Ця свобода проявляється у відкритих рухах, високих стрибках та невимушених акробатичних елементах.

Незважаючи на бойову силу, козак завжди зберігає оптимізм та радість життя. У танці він виявляє своє життєлюбство через легкість рухів, усмішку й взаємодію з іншими учасниками, демонструючи дружелюбність і щирі емоції.

Важливою рисою юнака-козака є його прагнення до змагань. Він часто виконує танцювальні елементи, кидаючи виклик іншим козакам, демонструючи свою майстерність та силу. Водночас ці змагання проходять з повагою, перетворюючись на частину братерства.

Танцювальні особливості включають високі стрибки, оберти, присідання, що символізують бойову міць. Танцюючи в групі, козак демонструє єдність і братерство, підтримуючи своїх товаришів, що підкреслює колективну силу.

Юнак-козак у танці «Гопак» втілює глибинні національні цінності, поєднуючи бойову славу з веселим духом життя, прагненням до свободи та єдності.

Дівчата-козачки в танці «Гопак» є втіленням грації, ніжності та внутрішньої сили, які гармонійно поєднуються з мужністю й рішучістю юнаків-козаків. Їхній образ символізує жіночу красу, життєву енергію та підтримку, що разом із козацькою силою творить єдність і гармонію. Вони уособлюють духовні цінності українського народу, такі як любов, вірність і турбота.

Основні риси героїнь – це грація і витонченість, де кожен рух дівчини-козачки є плавним і елегантним. Їхні танцювальні елементи виконуються з легкістю, підкреслюючи природну красу та витонченість. Вона вносить у танець атмосферу ніжності, яка контрастує з енергійними рухами козаків, але водночас доповнює їхню силу та міць.

Образ дівчини-козачки глибоко пов'язаний із ідеєю взаємної підтримки та єдності. Вона завжди поруч із козаками, підтримуючи їх своїми рухами й емоціями. Її присутність у танці символізує не лише красу, а й внутрішню силу, що є опорою для чоловіків у боротьбі.

У танці дівчата випромінюють радість і оптимізм. Їхні посмішки та взаємодія з іншими учасниками танцю надають загальному дійству легкості та святковості. Козачка танцює з любов'ю до життя, відображаючи щирі емоції, що заряджають усіх навколо позитивною енергією. Незважаючи на зовнішню ніжність, дівчина-козачка демонструє свою внутрішню силу та рішучість. Її роль важлива не лише як частина естетики, а й як уособлення сили духу та стійкості.

Танцювальні особливості дівчат – це плавні, витончені рухи, наповнені граційністю, що контрастують із потужними стрибками та присіданнями козаків. Вони часто танцюють у групах, тримаючись за руки, утворюючи кола, що підкреслює єдність і злагоду. Їхня хореографія зосереджена на створенні гармонії з чоловічими рухами, підкреслюючи жіночність і водночас силу.

Дівчата-козачки у танці «Гопак» є не лише прикрасою хореографічної постановки, а й важливою символічною складовою, що уособлює жіночі цінності.

2.2. Композиційно-архітектонічна будова хореографічної постановки

Хореографічна драматургія постановки

Експозиція: активними рухами виходять юнаки-козаки, відображаючи мужність і силу. З'являються дівчата, які вносять у танець елементи грації та ніжності.

Зав'язка: юнаки, захоплені духом свята, починають змагатися один з одним, демонструючи свою силу і вправність у виконанні акробатичних елементів танцю.

Розвиток дії:

I ступінь: юнаки, підбадьорені підтримкою дівчат, зосереджуються на демонстрації своїх навичок.

II ступінь: юнаки кидають виклик один одному, змагаючись у швидкості та витривалості.

III ступінь: дівчата виконують ліричний хоровод, до якого приєднуються юнаки.

Кульмінація: виконавці формують велике коло, де кожен демонструє технічну майстерність та свою індивідуальність, одночасно підкреслюючи командний дух.

Розв'язка: фінальна крапка – всі учасники підводять руки вгору, демонструючи єдність і силу, що переповнює їх.

Музична драматургія

Основні частини	Такти	Хронометраж
<i>Експозиція</i>	32	00:27 с.
<i>Зав'язка</i>	64	01:24 с.
<i>Розвиток дії</i> <i>I ступінь:</i>	48	01:39 с.
<i>II ступінь</i>	32	01:52 с.
<i>III ступінь:</i>	64	02:20 с.
<i>Кульмінація</i>	24	03:46 с
<i>Розв'язка</i>	32	04:00 с.
Разом	360 тактів	06 хв. 08 сек.

Упорядкованість танцювальних епізодів

Епізод 1. Вихід юнаків та дівчат.

Лунають звуки музики гопака, що наповнюють простір енергією та радістю. Із різних боків з'являються юнаки-козаки. Вони рухаються впевнено й рішуче, їхня постава підкреслює силу та готовність до дії, що особливо відображає бойовий дух. Танок розпочинається з низьких присідань, стрибків і технічних елементів, які символізують військову вправність. Рухи сповнені динаміки та сили, що привертає увагу до кожного виконавця.

До юнаків приєднуються дівчата, і їхня поява додає контрасту й гармонії до загальної картини. Дівчата рухаються плавно та граційно, їхні витончені жести підкреслюють ніжність і красу українських жінок.

Разом вони створюють гармонійний ансамбль: сила й мужність юнаків поєднуються з грацією та легкістю дівчат. Виконавці формують кола, тримаючись за руки, що символізує єдність і злагоду. Звучання музики та рухи учасників передають дух свята, яке об'єднує їх у радісну й сильну спільноту.

Цей епізод відкриває танець, задаючи атмосферу радості, національної гордості та єдності.

Тривалість: 01хв.10 с.

Епізод 2. Змагання юнаків.

Після об'єднання юнаків і дівчат у танці атмосфера починає змінюватися: музика стає більш ритмічною та динамічною, що ще більше піднімає бойовий дух молодих козаків. Юнаки, заряджені енергією свята та підтримкою дівчат, починають змагатися один з одним у майстерності.

Кожен виконує технічні елементи – стрибки, присідання, оберти та інші характерні рухи, які демонструють силу, витривалість і спритність. По черзі вони виходять на центр кола, намагаючись перевершити попереднього, демонструючи свою індивідуальність і майстерність.

Змагання має дружній характер: кожен учасник прагне показати свою перевагу, але діє в дусі підтримки та товариської співпраці. Відчуття суперництва підсилює дух свободи і незалежності, що є важливими рисами

козацького життя. Юнаки відчують гордість за свою вправність, що символізує молоде покоління, яке шанує бойові традиції та готове захищати свою землю.

Змагання підсилює атмосферу захоплення і натхнення, створюючи основу для подальшого розвитку танцю. У наступних епізодах юнаки будуть проявляти ще більше майстерності, змагаючись не лише заради перемоги, але й для єднання та зміцнення духу.

Тривалість: 01хв.10 с.

Епізод 3. Учасники об'єднуються в одне коло.

Після енергійних змагань юнаків динаміка танцю змінюється, стаючи більш врівноваженою та гармонійною. Юнаки й дівчата поступово об'єднуються в одне велике коло, що символізує єдність, гармонію та силу громади.

Юнаки, наповнені гордістю та задоволенням від своїх змагань, стають поруч із дівчатами. Музика набуває плавного, але водночас ритмічного характеру, закликаючи до злагоди та співпраці. Рухи стають більш синхронними, учасники танцю тримаються за руки, утворюючи велике спільне коло.

Кожен учасник, приєднуючись до кола, символізує силу єдності та народну згуртованість. Дівчата вносять грацію та легкість у танець, їхні плавні рухи гармонійно доповнюють динамічні й виразні рухи юнаків, створюючи баланс між силою і ніжністю.

Танець стає ще більш колективним, а учасники демонструють гармонійне співіснування, взаємо підтримку та спільні цінності. Усі рухи, від найменших кроків до виразних обертів, підкреслюють нерозривний зв'язок між учасниками танцю й єдність українського народу. Коло символізує не тільки об'єднання в танці, а й втілення спільної мети та сили, що виходить за межі індивідуальних змагань.

Тривалість: 01хв.10 с.

Епізод 4. Фінальний танець.

Фінальний епізод танцю «Гопак» відзначається піднесенням, коли всі учасники починають виконувати найскладніші та найвиразніші рухи. Темп музики пришвидшується, створюючи відчуття радісної енергії та тріумфу.

Юнаки демонструють свою силу й вправність через стрибки, присідання й оберти, що стають динамічно-технічні. Дівчата підтримують ритм, додаючи плавності й грації; їхні легкі рухи контрастують із енергійними виступами юнаків, але гармонійно переплітаються з ними.

Виконавці утворюють спільну композицію, що символізує єдність громади й українського народу. У фінальний момент усі піднімають руки вгору, виражаючи тріумф, силу й непереможність. Цей жест символізує завершення боротьби, досягнення миру, гармонії та святкової радості.

Музика досягає свого піку, і фінальний акорд підкреслює емоційне завершення танцю, залишаючи в глядачів відчуття сили, єдності та гордості за свій народ.

Тривалість: 01хв.10 с.

2.3. Характеристика музичної основи хореографічного твору та сценографія

Музичну основу хореографічної постановки «Гопак» складає оркестр народних інструментів під керівництвом Віктора Гуцала, який виконав гопак з унікальним національним колоритом, що відображає глибокі традиції української музики.

Музика гопака вирізняється швидким темпом, чітким ритмом і багатством мелодійних ліній, що передають радість, святковий настрій та дух українського народу.

Гопак має виразний ритм у швидкому темпі, який створює відчуття постійного руху, надаючи можливість для акцентованих стрибків, присідань та інших динамічно-технічних елементів хореографії.

Музика гопака зазвичай розпочинається помірно, поступово набираючи темп і енергію, що відповідає нарощуванню хореографічної дії. Кульмінація припадає на найшвидший та найвиразніший фрагмент, коли виконуються складні акробатичні рухи.

Мелодії гопака базуються на народних українських мотивах, що відтворюють святковий, життєрадісний настрій. Вони часто мають повторювані мотиви, що легко запам'ятовуються, і виконуються на народних інструментах, таких як бандура, сопілка, цимбали, скрипка та інші. Гармонічна основа зазвичай проста, але водночас яскрава та колоритна. Звуки створюють відчуття масштабності та величі, відтворюючи національний дух і культурну ідентичність українців.

Отже, музична основа хореографічного твору «Гопак» є не лише фоном для танцю, а й активним учасником дії, формуючи настрій, ритм і темп. Вона ідеально доповнює хореографію, підкреслюючи акробатичні елементи та емоційну виразність танцю.

Музичний розмір – 2/4.

Темп: швидкий.

Характер музики: енергійний, святковий

Сценографія хореографічної постановки «Гопак»

Сценографія хореографічної постановки має на меті підкреслити динаміку, силу та народний характер танцю, створюючи яскраву і візуально захопливу атмосферу.

Основна сценографічна концепція постановки полягає у відображенні духу українського народного свята. Оформлення сцени підкреслює національний колорит через використання традиційних елементів декору: українських вишиванок, рушників, народних орнаментів стилізованих під український краєвид, що додає відчуття простору і національної самобутності.

Світлове оформлення відіграє важливу роль у створенні атмосфери танцю. На початку використовуються м'які теплі відтінки (жовті, помаранчеві,

червоні), що створюють відчуття радості та свята. Під час змагань юнаків світло стає яскравішим і ритмічно змінюється відповідно до швидкості та інтенсивності рухів. У кульмінаційних моментах використовується сфокусоване світло на окремих виконавцях для підкреслення їхньої майстерності.

Костюми є невід’ємною частиною сценографії. Юнаки одягнені у стилізовані козацькі шаровари, вишиті сорочки та червоні пояси, що підкреслюють їхню силу та мужність (Додаток А).

Дівчата одягнені у яскраве вбрання з традиційними елементами – вишивкою та віночками, що символізують жіночу красу та грацію (Додаток Б). Кольори костюмів яскраві, з переважанням червоного, синього, білого та зеленого кольорів.

Сценографія хореографічної постановки «Гопака» поєднує динаміку руху виконавців з яскравими візуальними образами, що підкреслюють національний характер танцю та українську культуру. Кожен елемент – від декорацій до костюмів і світла – працює на створення святкової атмосфери та підкреслює емоційний і фізичний заряд танцю.

Висновки до другого розділу

1. У процесі роботи над постановкою хореографічної композиції «Гопак» ми розкрили його унікальні художні особливості, які відображають синтез народних традицій і сучасних хореографічних підходів. Лібрето постановки побудоване на основі історичних і культурних аспектів традиційного українського танцю, що сприяє його глибокій інтерпретації. «Гопак» – це не просто танець, це символ свободи, сили, мужності та національної самосвідомості, які втілюються через майстерно поставлені хореографічні композиції.

Темою хореографічної постановки визначено героїзм українського народу та його боротьбу за свободу й незалежність. Основна *ідея* композиції – це вираження національної ідентичності та духу через танець. *Конфлікт*

розгортається навколо протистояння зовнішнім загрозам і внутрішнього прагнення до гармонії й єдності. *Надзавданням* хореографічної постановки є передача відчуття колективної сили й незламності через гармонійну взаємодію учасників у танці.

2. Аналізуючи головних героїв хореографічної постановки, акцент зроблено на їхній колективній ролі. У «Гопаку» немає яскраво виражених індивідуальних персонажів, оскільки танець є віддзеркаленням колективного духу нації. Проте через танцювальні образи виокремлюються дві основні групи – чоловіча й жіноча. Чоловіки уособлюють силу, бойовий дух та хоробрість, тоді як жінки символізують ніжність, грацію та красу українського народу.

Означена композиційно-драматургічна структура постановки чітко вибудована й включає експозицію, зав'язку, розвиток дії, кульмінацію та розв'язку. Кожен елемент постановки логічно пов'язаний і сприяє створенню драматичної напруги та її поступовому зняттю. Музичний супровід поділено на кілька основних частин, кожна з яких відповідає конкретному етапу хореографічної дії. Під час постановки було використано оригінальні оркестровки народних мелодій, що підкреслюють емоційний розвиток і підсилюють національний колорит.

3. Особливу увагу приділено сценографії та костюмам. Костюми, що відображають автентичність українського народного вбрання, відіграють важливу роль у створенні атмосферності та автентичності постановки. Вони підкреслюють національну самобутність і візуально підтримують тематику «Гопака» як символу національної гордості. Освітлення сцени було розроблене з урахуванням драматургічного розвитку постановки.

Разом з музичним супроводом освітлення підкреслює емоційний стан танцівників і сприяє створенню цілісного сприйняття хореографічного твору. Усі вищезазначені елементи гармонійно поєднуються в єдину художню структуру, що робить постановку «Гопак» цілісною, емоційно насиченою та виразною.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У процесі здійснення кваліфікаційної роботи «Українські танці на світовій арені: Гопак» нами було проаналізовано велику кількість літературних, мистецтвознавчих та наукових джерел українських дослідників (Кавунник О., Гутник І., Кіптілової Н., Шумілової В., Литвиненко В. та інших) і на основі визначених завдань було зроблено наступні висновки:

1. Проаналізовано, що серед культурних досягнень українського народу український танець займає почесне місце. Гопак належить до головних символів нашої танцювальної культури. Він знайшов своє відображення у формі танцю і бойового мистецтва. У XX столітті гопак відродив свої бойові риси. Впродовж кількох останніх років XX століття бойовий гопак досить швидко розповсюдився по території України.

Як танець гопак відноситься до побутових українських танців. Його характерними рисами, як і у бойового гопака, є сила, витривалість, спритність і благородство, оскільки в його основі лежить змагання чоловіків. У своїй сценічній обробці гопак отримав відповідну композиційну структуру. З появою у 1940 році ансамблю пісні і танцю України, під керівництвом Павла Вірського, почалася нова, сучасна історія гопака. Різноманітні сучасні інтерпретації гопака часто зустрічається у творах видатних українських композиторів, письменників та поетів.

2. Досліджено, що виникнення танцю «Гопак» датують ще за часів Козацької доби. Науковці-хореографи України у 2015 році зацентрували свою увагу на гопакі як феномені народно-сценічної хореографії. Вони звернулися з проханням про внесення танцю до світової нематеріальної спадщини ЮНЕСКО. Сценічні постановки гопака на балетній сцені почали з'являтися на початку XX століття. Багато видатних балетмейстерів займалися постановкою цього танцю (В. Верховинець, В. Авраменко, П. Вірський, О. Гомон, В. Вронський та інші).

На початку XXI століття почалося відродження популярності українського гопака. Танцювальні колективи України та закордонні діаспори

популяризують його. Гімнастка Г. Бессонова на Олімпіаді у 2008 році виконала гопака. У 2021 році до Дня Незалежності України українські парашутисти затанцювали гопака у небі. Мужні захисники Збройних Сил України елементи гопака виконують на передовій.

3. Визначено, що гопака є формою козацької підготовки, який давав можливість чоловікам проявити свою фізичну форму і вольові риси. З часом, у гопаку з'явилися жінки. Жіночий танець побудований на хореографічній лексиці, притаманній тільки жінкам. Жіночі танцювальні комбінації «Гопака» будуються на лексичному матеріалі українських народних танців центрального регіону України. Дівчата демонструють свою віртуозну техніку у постановках П. Вірського, О. Гомона, В. Вронського.

У військових колективах у гопаку ліричний, стриманий жіночий танець створює контрастне тло для показу войовничого запалу чоловіків. Образності та витонченості йому надає присутність дівчат. Щоб балетмейстер створював повноцінні жіночі образи у гопаку він має глибоко знати про побут, соціальні відносини українців, традиції та звички українського народу.

4. У процесі роботи над постановкою хореографічної композиції «Гопака» ми розкрили її художні особливості, які відображають синтез народних традицій і сучасних хореографічних підходів. Лібрето постановки побудоване на основі історичних і культурних аспектів традиційного українського танцю.

Темою хореографічної постановки визначено героїзм українського народу та його боротьбу за свободу й незалежність. Основна *ідея* – це вираження національної ідентичності та духу через танець. *Конфлікт* розгортається навколо протистояння зовнішнім загрозам і внутрішнього прагнення до гармонії й єдності. *Надзавданням* є передача відчуття колективної сили й незламності через гармонійну взаємодію учасників у танці.

5. Аналізуючи головних героїв хореографічної постановки, акцент зроблено на їхній колективній ролі. У «Гопаку» немає яскраво виражених індивідуальних персонажів, оскільки танець є віддзеркаленням колективного духу нації. Проте через танцювальні образи виокремлюються дві основні групи

— чоловіча й жіноча. Чоловіки уособлюють силу, бойовий дух та хоробрість, тоді як жінки символізують ніжність, грацію та красу українського народу.

Композиційно-драматургічна структура постановки чітко вибудована. Кожен елемент постановки логічно пов'язаний і сприяє створенню драматичної напруги та її поступовому зняттю. Музична драматургія відіграє ключову роль у розвитку сюжету. Під час постановки було використано оригінальні оркестровки народних мелодій, що підкреслюють емоційний розвиток і підсилюють національний колорит.

6. Особливу увагу приділено сценографії та костюмам. Костюми, що відображають автентичність українського народного вбрання, відіграють важливу роль у створенні атмосферності та автентичності постановки. Вони підкреслюють національну самобутність і візуально підтримують тематику «Гопака» як символу національної гордості. Освітлення сцени було розроблене з урахуванням драматургічного розвитку постановки.

Разом з музичним супроводом освітлення підкреслює емоційний стан танцівників і сприяє створенню цілісного сприйняття хореографічного твору. Усі вищезазначені елементи гармонійно поєднуються в єдину художню структуру, що робить постановку «Гопак» цілісною, емоційно насиченою та виразною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гопак – легендарний український танець. URL: <https://lib.kherson.ua/gopak---legendarniy-ukrainskiy-tanets.htm> (дата звернення: 21.04.2024).
2. Гутник І. Місце та роль жіночого танцю у сценічному гопаку/Вісник НАКККиМ, № 2. 2018. С. 211-214.
3. Кавунник О. А. Народна пісня – душа України//Музика, №1, 2018. С. 16-17.
4. Кіптілова Н. «Гопак» як один із феноменів українського танцю/Вісник Львівського університету. Серія мистецтво. 2014. Вип.14. С. 75-80.
5. Кіссельгоф Анна Рецензія на концерт у Лехан-центрі для мистецтва і вистав у Нью Йорку//науково-популярний журнал «Музика», № 1-4 (454), Ніжин. 2023 100 с.
6. Курінна М. Павло Вірський та Державний заслужений академічний ансамбль танцю України в розсекречених документах із архіву органів держбезпеки УРСР. *Українське мистецтвознавство*. 2019. Вип.19. С. 230-241.
7. Литвиненко В. Трансформація української народної хореографії та її концептуалізація в театрі народного танцю Павла Вірського: автореф.дис.канд.мистецтвознавства: 26.00.01. Київ, 2017. 20 с.
8. Морозов А. І. Український танець «гопак» - обробка першоджерела чи стилізація?/Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури: зб. наук. праць. Київ: Мілніум, 2018. Вип. XXXX.С. 360-367.
9. Рене Сірвін «Осліплююча мрія»//рецензія в г. «Le Figaro» на концерт у Палаці конгресів, Париж, Франція. 14 квітня 2023// науково-популярний журнал «Музика», №№1-4 (454). 101с.
- 10.Символи України: Павло Вірський – батько українського танцю. URL:<https://mis.dp.ua/kultura/symvoly-ukrayiny-pavlo-virskyj-batko-ukrayinskogo-tanczyu> (дата звернення: 21.04.2024).

11. Тишкевич М. Павло Вірський: «Ми – з України»
URL: <https://uain.press/blogs/pavlo-virskij-mi-z-ukrayini-1183537> (дата звернення: 25.04.2024).
12. Трамер Ліза Дві години насолодження (концертний зал ім. Кеннеді, Вашингтон, США) // науково-популярний журнал «Музика», 1-4 (454), Ніжин, 2023. С. 99.
13. Український танець «Гопак» - найвідоміший танець чи лицарське бойове мистецтво. URL: <https://www.libr.dp.ua/?do=ukrainica&lng=1&id=4&idg=270> (дата звернення: 21.04.2024).
14. Шумілова В. В. Творчість Павла Вірського в сучасному науковому дискурсі // збірник наукових праць «Мистецтвознавчі записки». Вип. 34. 2018. С. 208-213. URL: <https://journals.uran.ua/mz/article/view/191149> (дата звернення: 25.04.2024).

ДОДАТКИ

Фото 2.1. Фрагмент з танцювального епізоду «Вихід юнаків»

Фото 2.2. Фрагмент з танцювального епізоду «У парах»

Фото 2.3. Фрагмент з танцювального епізоду «Соло хлопців»

Фото 2.4. Фрагмент з танцювального епізоду «Загальний танець»

Фото 2.5. Фрагмент з танцювального епізоду «Техніка хлопців»

Фото 2.6. Фрагмент з танцювального епізоду «Повзунець»

Фото 2.7. Фрагмент з танцювального епізоду «Фінал»

Фото 2.8. Фрагмент з танцювального епізоду «Фінал»